

Odporovatelnost

Hmotněprávní úprava institutu odporovatelnosti podle ustanovení § 42a obč. zák. umožňuje žalovanému založit svoji obranu proti odpůřčí žalobě na tvrzeních a důkazech, že vymahatelná pohledávka žalujícího věřitele vůči dlužníkovi zanikla.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 30 Cdo 3302/2006, ze dne 11.12.2007)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobce M. P., zastoupeného advokátem, proti žalovanému T. K., zastoupenému advokátem, o určení neúčinnosti darovací smlouvy, vedené u Okresního soudu v Novém Jičíně pod sp. zn. 8 C 93/2004, o dovolání žalovaného proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 16. prosince 2005, č.j. 8 Co 567/2005-85, tak, že rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 16. prosince 2005, č.j. 8 Co 567/2005-85, se zrušuje a věc se vrací tomuto soudu k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Okresní soud v Novém Jičíně rozsudkem ze dne 5. dubna 2005, č.j. 8 C 93/2004-59, určil, že darovací smlouva ze dne 22.9.2003 mezi O. K. a T. K., kterou byly na žalovaného převedeny nemovitosti blíže označené ve výroku rozsudku, je vůči žalobci právně neúčinná (výrok I.). Současně uložil žalovanému povinnost zaplatit žalobci na náhradě nákladů řízení částku 6.355,- Kč (výrok II.). Vycházel zejména ze zjištění, že žalobce má vůči dlužnici O. K. vymahatelnou pohledávku ve výši 863.000,- Kč s příslušenstvím, na základě rozsudku Okresního soudu v Novém Jičíně ze dne 4.9.1998, č.j. 6 C 171/96-52, ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Ostravě ze dne 16.9.2003, č.j. 15 Co 378/2002-185, který nabyl právní moci dne 31.10.2003. Ke dni uzavření odporovatelné darovací smlouvy ze dne 22.9.2003 činila výše vykonatelné pohledávky celkem 2,361.010,- Kč. Darovací smlouvou ze 22.9.2003 s právními účinky vkladu ke dni 24.9.2003 darovali manželé L. K. a O. K. ze svého společného jmění předmětné nemovitosti žalovanému, svému synovi, několik dnů po vyhlášení shora citovaného rozsudku Krajského soudu v Ostravě. Dlužnice O. K. vlastnila ke dni učinění odporovatelného právního úkonu další majetek, a to nemovitosti - rekreační objekt s pozemky v katastrálním území P. v hodnotě 1,000.000,- Kč, dle ocenění znaleckého posudku. Žalovaný žil v době uzavření darovací smlouvy ve společné domácnosti se svou matkou O. K., kterou byl informován o probíhajícím sporu o zaplacení pohledávky žalobce v částce 863.000,- Kč s příslušenstvím. Soud prvního stupně zjištěný skutkový stav posoudil podle ustanovení § 42a odst. 1, 2 a 3 a § 116 věty první obč. zák. a dovedl, že byla dána aktivní i pasivní věcná legitimace účastníků a že byly splněny všechny podmínky odporovatelnosti. Okolnost, že v daném případě došlo objektivně ke zkrácení uspokojení pohledávky věřitele i přesto, že dlužnice O. K. vlastnila výše uvedený jiný majetek, zdůvodnil tím, že jeho hodnota by na úhradu dluhu nestačila.

Krajský soud v Ostravě v záhlaví označeným rozsudkem k odvolání žalovaného rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé potvrdil. Současně uložil žalovanému nahradit žalobci náklady odvolacího řízení ve výši 5.355,- Kč. Z odůvodnění potvrzujícího rozsudku vyplývá, že odvolací soud se ztotožnil se skutkovými zjištěními soudu prvního stupně a z nich vyvozenými právními závěry. Odmítl provést dokazování k nové skutečnosti tvrzené žalovaným v odvolacím řízení, že dlužnice O. K. uzavřela smlouvu o postoupení pohledávky s p. c. s.r.o., když zakoupila pohledávku této společnosti za žalobcem ve výši 2,482.101,72 Kč a tuto pohledávku písemně dopisem započítla na

pohledávku žalobce ve výši 863.000,- Kč s příslušenstvím. Nadbytečnost dalšího dokazování dovedl z ustanovení § 42a odst. 1 věta druhá in fine obč. zák., podle něhož právo domáhat se neúčinnosti dlužníkových právních úkonů má věřitel i tehdy, je-li nárok proti dlužníkovi z jeho odporovatelného již vymahatelný anebo byl-li již uspokojen. Přihlédl i k tomu, že žalovaný nebyl schopen tvrdit ani prokazovat skutečnost, zda nebo kdy byla postoupená pohledávka splatná. I kdyby dle názoru odvolacího soudu totiž došlo k zániku pohledávky započtením, má právo žalobce podle shora citovaného ustanovení § 42a odst. 1 in fine obč. zák. na žalobě trvat. Podstatné přitom je, že žalobce prokázal, že ke dni odporovatelného právního úkonu dlužnice O. K. zkrátila žalobce na jeho právech.

Proti tomuto rozsudku podal žalovaný dovolání. Jeho přípustnost dovozuje z ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o.s.ř. a podává je z důvodu, že řízení je postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, a z důvodu nesprávného právního posouzení věci dle ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o.s.ř. Otázkou zásadního právního významu spatřuje v nesprávném právním hodnocení věci odvolacím soudem, které je v rozporu s hmotným právem. Namítá zejména, že v odvolacím řízení v souladu s ustanovením § 205a odst. 1 písm. f) uplatnil nové skutečnosti a důkazy, které nastaly po vyhlášení rozsudku soudu prvního stupně. Žalovaný tvrdil, že dlužnice O. K. jako postupník uzavřela se společností p. c. s.r.o. smlouvu o úplatném postoupení pohledávek v jistně v celkové výši 2.482.101,72,- Kč, které tato společnost vedla za žalobcem. Dopisem ze dne 12.12.2005 tyto pohledávky započtla na pohledávku žalobce, k jejímuž uspokojení byla podána odpůřčí žaloba. K těmto tvrzením žalovaný řádně označil veškeré potřebné důkazy. Je pravdou, že v řízení nebyl schopen tvrdit okamžik splatnosti postoupených pohledávek, avšak požádal o poskytnutí lhůty k doplnění tohoto tvrzení. Na základě těchto skutečností žalovaný dovozoval, že pohledávka žalobce zanikla, a nemůže být proto rozhodováno ve smyslu rozsudku soudu prvního stupně. Odůvodnění potvrzujícího rozhodnutí odvolacího soudu, že je nerozhodné, zda došlo k zániku pohledávky započtením, protože žalobce má dle ustanovení § 42a odst. 1 věta druhá in fine obč. zák. právo na žalobě trvat, považuje žalovaný za nesprávné právní posouzení věci. Žalovaný má zato, že jedním z právně významných předpokladů pro úspěch odpůřčí žaloby je dle ustanovení § 42a obč. zák. existence vymahatelné pohledávky žalobce, pro jejíž zjištění je rozhodující stav v době vyhlášení rozsudku. Nedostatek splnění tohoto zákonného požadavku nelze přitom „zhojit“ s poukazem na druhou větu in fine ustanovení § 42a odst. 1 obč. zák., dle kterého věřitel může uplatňovat odpůřčí žalobu i tehdy, je-li nárok proti dlužníkovi z jeho odporovatelného již vymahatelný anebo byl-li již uspokojen. Citované ustanovení je totiž třeba vykládat tak, že se vztahuje na nároky mezi žalovaným a dlužníkem, vznikající z odporovatelného právního úkonu. Odmítnutí provedení dokazování k uvedeným novým skutečnostem žalovaný proto hodnotí jako vadu řízení (§ 241a odst. 2 písm. a) o.s.ř. Žalovaný navrhl zrušení napadeného rozhodnutí a vrácení věci odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Žalobce ve svém vyjádření k dovolání zejména uvádí, že napadené rozhodnutí nemá ve smyslu ustanovení § 237 odst. 3 o.s.ř. zásadní právní význam. Dále konstatuje, že k zániku jeho vymahatelné pohledávky nemohlo dojít, neboť neuznává pohledávku ve výši 2,482.101,72 Kč, kterou by měla mít za ním společnost p. c. s.r.o., resp. O. K. Soudní řízení ohledně této pohledávky není ukončeno, takže žalobce považuje za neplatnou i smlouvu o úplatném postoupení pohledávek v jistně ve výši 2,482.101,72 Kč. Žalobce navrhl, aby dovolání žalovaného nebylo vyhověno.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a o.s.ř.) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) v zákonné lhůtě (§ 240 odst. 1 o.s.ř.), se nejprve zabýval přípustností dovolání.

Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o.s.ř.).

Dovolání je přípustné proti rozsudku odvolacího soudu a proti usnesení odvolacího soudu, jimiž bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé [§ 237 odst. 1 písm. a) o.s.ř.], jimiž bylo

potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl ve věci samé jinak než v dřívějším rozsudku (usnesení) proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil [§ 237 odst. 1 písm. b) o.s.ř.], nebo jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o.s.ř. a jestliže dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam [§ 237 odst. 1 písm. c) o.s.ř.].

Podle ustanovení § 237 odst. 3 o.s.ř. rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je odvolacími soudy nebo dovolacím soudem rozhodována rozdílně, nebo řeší-li právní otázku v rozporu s hmotným právem.

Dovolání tedy může být podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o.s.ř. přípustné jen tehdy, jde-li o řešení právních otázek. Dovolatel je proto oprávněn napadnout rozhodnutí odvolacího soudu, jen z důvodu uvedeného v ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o.s.ř. a je-li dovolání přípustné, též z důvodu uvedeného v ustanovení § 241a odst. 2 písm. a) o.s.ř. (§ 242 odst. 3 o.s.ř.). Dovolací soud je při přezkoumání rozhodnutí odvolacího soudu zásadně vázán uplatněným dovolacím důvodem (§ 242 odst. 3 o.s.ř.). Přitom vychází z toho, jak jej odvolatel obsahově vymezil (§ 41 odst. 2 o.s.ř.). Z toho mimo jiné vyplývá, že dovolací soud může při zkoumání správnosti názoru odvolacího soudu řešit jen takové právní otázky, které dovolatel v dovolání označil. Tímto dovolacím důvodem vymezené právní otázky současně musí mít zásadní význam a musí být pro rozhodnutí věci určující; za otázku určující přitom nelze považovat otázku, jejíž posouzení samo o sobě nemá na konečné rozhodnutí soudu o věci samé žádný vliv.

Žalovaný napadá dovoláním rozsudek odvolacího soudu, kterým byl rozsudek soudu prvního stupně o věci samé potvrzen. Protože dovolání podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o.s.ř. není v této věci přípustné (ve věci nebylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl ve věci samé jinak než v dřívějším rozsudku proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil), může být přípustnost dovolání v této věci založena jen při splnění předpokladů uvedených v ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o.s.ř.

Obsah dovolání opravňuje závěr, že žalovaný uplatnil z hlediska uvedených podmínek přípustnosti, jako relevantní dovolací důvod, nesprávné právní posouzení věci ve smyslu ust. § 241a odst. 2 písm. b) o.s.ř., a to v závěrech o aktivní věcné legitimaci ve vztahu k ustanovení § 42a odst. 1 věta druhá obč. zák., s jehož výkladem učiněným odvolacím soudem a s důsledky z toho vyplývajících dovolatel nesouhlasí.

Dovolací soud dospěl k závěru, že rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam [§ 237 odst. 1 písm. c) o.s.ř.], neboť řeší právní otázku týkající ustanovení § 42a odst. 1 věta druhá obč. zák. v rozporu s hmotným právem (§ 237 odst. 3 o.s.ř.); dovolání je tudíž přípustné. Je-li dovolání přípustné, dovolací soud přihlédne též k případným vadám uvedeným v ustanovení § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a), b) a § 229 odst. 3 o.s.ř., jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, i když nebyly v dovolání uplatněny (§ 242 odst. 3 o.s.ř.).

Právní posouzení věci je nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu sice správně určenou nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Podle ustanovení § 42a odst.1 obč. zák. se věřitel může domáhat, aby soud určil, že dlužníkovy právní úkony, pokud zkracují uspokojení jeho vymahatelné pohledávky, jsou vůči němu právně neúčinné; toto právo má věřitel i tehdy, je-li nárok vůči dlužníkovi z jeho odporovatelného úkonu již vymahatelný anebo byl-li již uspokojen.

V právní teorii i soudní praxi je shora citované ustanovení § 42a odst. 1 věta druhá obč. zák. konstantně vykládáno tak, že pasivně legitimovaný subjekt (§ 42a odst. 3 obč. zák.) se nemůže s úspěchem bránit proti odpůřčí žalobě věřitele tím, že jeho vlastní nárok vůči dlužníkovi z jeho odporovatelného úkonu je již vymahatelný anebo byl-li již uspokojen. Toto ustanovení je tedy třeba interpretovat tak, že věřitel může právnímu úkonu dlužníka odporovat i v případech, že se tento právní úkon stal předmětem soudního řízení mezi dlužníkem a osobou, která s ním tento úkon uzavřela („druhou stranou“ odporovatelného úkonu - nabyvatelem), nabyvateli z něho bylo přisouzeno plnění a toto plnění bylo na dlužníkovi vymoženo exekučně. Okolnost, že odporovatelný právní úkon byl předmětem jiného řízení, že v tomto řízení bylo nabyvateli přisouzeno nějaké plnění z tohoto odporovatelného úkonu apod., totiž nemá na řízení o odpůřčí žalobě žádný vliv - s výjimkou případu, kdy by v takovém řízení byla konstatována neplatnost předmětného úkonu (srov. např. Švestka, Jehlička, Škárová, Spáčil a kol.: Občanský zákoník. Komentář. C.H.BECK, Praha 2006, desáté vydání, str. 283, a L. Drápal: Zápis ze školení na téma „Odporovatelnost a konkursy,“ uveřejněno v časopise Justiční praxe č. 5, ročník 2002, str. 240).

Ustanovení § 42a odst. 1 obč. zák. upravuje aktivní věcnou legitimace k odpůřčí žalobě. Podle ustálené judikatury aktivně věcně legitimován k odpůřčí žalobě je věřitel, jehož pohledávka za dlužníkem je vymahatelná, jestliže dlužníkovy právní úkony zkracují její uspokojení. Věřitelem je ten, kdo má za dlužníkem pohledávku (ať splatnou či nesplatnou, popř. budoucí). Vymahatelnou se rozumí taková pohledávka, jejíž splnění lze vynutit cestou výkonu rozhodnutí (exekuce), tj. pohledávka, která byla věřiteli přiznána vykonatelným rozhodnutím nebo jiným titulem, podle kterého lze nařídít výkon rozhodnutí (exekuci). Z hlediska věcné legitimace k odpůřčí žalobě postačuje, aby pohledávka za dlužníkem byla vymahatelnou alespoň v době rozhodnutí soudu o podané odpůřčí žalobě.

Věřitelem může být - jak uvedeno již výše - jen ten, kdo má za dlužníkem pohledávku. Tato pohledávka musela (alespoň ve formě pohledávky budoucí) existovat již v době, kdy k odporovatelnému právnímu úkonu došlo. Ten, kdo nemá za dlužníkem pohledávku, nemůže být jeho věřitelem. Pro uplatnění odporu je z hlediska uvedeného významné jen to, že věřitel má skutečně vůči dlužníkovi pohledávku (tedy že je jeho věřitelem) a že dlužník učinil právní úkon v úmyslu zkrátit její uspokojení. (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22.1.2002, sp. zn. 21 Cdo 549/2001, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 64, ročník 2002, a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. května 2001, sp.zn. 21 Cdo 1912/2000, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 35, ročník 2002).

Z výše uvedeného je zřejmé, že hmotněprávní úprava institutu odporovatelnosti podle ustanovení § 42a obč. zák. umožňuje žalovanému založit svoji obranu proti odpůřčí žalobě na tvrzeních a důkazech, že vymahatelná pohledávka žalujícího věřitele vůči dlužníkovi zanikla. Pokud by totiž byla taková obrana žalovaného proti uplatněnému odporu úspěšná, soud by musel odpůřčí žalobu pro nedostatek aktivní věcné legitimace zamítnout.

Z uvedeného právního závěru - jak vyplývá z odůvodnění napadeného rozsudku - odvolací soud v projednávané věci z hlediska uplatněného dovolacího důvodu nevycházel.

S dovolatelem je třeba souhlasit, že nesprávný právní názor odvolacího soudu měl v projednávané věci i za následek pochybení ve skutkových zjištěních, jestliže v rozporu s ustanovením § 120 o.s.ř., ve spojení s ustanovením § 205a o.s.ř., nebyly v odvolacím řízení vůbec zjišťovány okolnosti rozhodné pro posouzení věci, přestože byly podle obsahu spisu tvrzeny a k jejich prokázání byly nabízeny důkazy.

Z uvedeného vyplývá, že napadený rozsudek odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci a že řízení, jež mu předcházelo, je postiženo vadou, která mohla mít za následek

nesprávné rozhodnutí ve věci; Nejvyšší soud České republiky proto napadený rozsudek podle ustanovení § 243b odst. 2 části věty za středníkem o.s.ř. zrušil a věc vrátil Krajskému soudu v Ostravě k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3 věta první o.s.ř.).

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Insolvenční řízení](#)
- [Exekuce](#)
- [Započtení](#)
- [Reorganizace](#)
- [Soudní poplatky \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Spotřebitel \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správa společné věci \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správní řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Vylučovací žaloba \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Promlčení, insolvence](#)
- [Nepřiměřená délka řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)